ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ

The Comparative Words in the Higher Education Speeches for King Bhumibol the Great

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิวรรณ์[1]

Asst.Prof.Dr.Boonlert Wiwan

E–mail : boonlertwi@windowslive.com

Received: *July 15, 2020* **Revised:** *July 21, 2020*

Accepted: *September 14, 2020*

บทคัดย่อ

ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์ระดับอุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะการใช้ความเปรียบใน 5 ลักษณะ คือ 1) การใช้ความปรียบแบบอุปมา มีการเปรียบเทียบกับเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น น้ำทิพย์ เทวดา เป็นต้น เปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น แสงสว่าง แสงเทียน ลม ฝน ร่มโพธิ์ ร่มไทร ผืนดิน น้ำ ลม ไฟ แผ่นฟ้า ต้นไม้ เป็นต้น เปรียบเทียบกับความรู้สึก เช่น พลังของแผ่นดิน หลักชัย มิ่งขวัญ เป็นต้น เปรียบเทียบกับสิ่งของมีค่า เช่น ฉัตรทอง ฉัตรแก้ว เป็นต้น เปรียบเทียบกับสิ่งของเครื่องใช้ เช่น แผนที่ เป็นต้น 2) การใช้ความปรียบแบบอุปลักษณ์ เปรียบพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมหรือประมุขแห่งแผ่นดิน เช่น ธรรมิกราช เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นญาติหรือบุคคลที่ควรเคารพ เช่น พ่อ ครู เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นส่วนสำคัญของพืช เช่น รากแก้ว เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นสมณเพศ เช่น พระ เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นสิ่งของที่มีพลัง เช่น ประทีป พลังของแผ่นดิน หลักชัย แสงสว่าง เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นจุดศูนย์รวมแห่งความศรัทธา เปรียบพระองค์เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญ เช่น พีระมิด เป็นต้น 3) การใช้ความเปรียบแบบนามนัย มีลักษณะการใช้ความเปรียบด้วยคำหลายคำ คือ พระเนตร พระกรรณ พระหัตถ์ พระทัย พระโอษฐ์ ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระชนม์ชีพ พระยุคลบาท, น้ำพระราชหฤทัย เป็นต้น 4) การใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน มีลักษณะการใช้คำที่หมายถึงธรรมชาติ คือ “ท้องฟ้า” เท่านั้น และ 5) การใช้ความปรียบแบบสัญลักษณ์มีลักษณะการ

---

[1] ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนานิสิตและนิสิตเก่าสัมพันธ์, รองหัวหน้าภาควิชาภาษาไทยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **Thai Language Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.**

ใช้ความเปรียบที่หมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ “รอยพระยุคลบาท พระบรมโพธิสมภาร พระบารมี พระประทีป พระปัญญาบารมี แสงประทีป ขวัญประเทศ พ่อของแผ่นดิน”

คำสำคัญ : (ความเปรียบ), (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ), (สุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ)

Abstract

The comparative words in the higher education speeches for King Bhumibol the Great that were found by the researcher(s) consisted of five types, they are; 1) simile speech which compares with deity or sacred things such as holy water and angel and so on, the nature such as light, candle light, wind, rain, banyan's shade, land, water, fire, sky and trees, the feelings such as the land’s power, winning post and idol, the valuable things such as the golden and glass umbrellas and the appliances such as map and so on, 2) metaphor speech such as the king was considered as a virtuous leader of the country such as Dhammikaraja etc., comparing with relatives or most respectful one, for example father, teachers, with an important part of plants such as taproot and so on, with monks such as Bhikkhus etc., as powerful thing such as lantern, the land’s power, winning post and light and so on., the center of faiths and a significant architecture such as pyramid, 3) metonymy speech using various words such as eye, ear, hand, heart, mouth, foot, life and thumb and so on, 4) personification speech using the words with nature meaning “sky” only, and 5) symbolic speech using the words referring to the His Majesty, i.e. footprint, merit, perfection, lantern, intelligence, lantern’s light, national idol and the country’s father.

Keywords: (comparative word), (King Bhumibol the Great), (Speech)

1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในราชอาณาจักรไทยและนานาอารยประเทศ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4,714 โครงการ โดยแบ่งเป็นด้านแหล่งน้ำ ด้านการเกษตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการสาธารณสุข ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสวัสดิการสังคม และการศึกษา และด้านบูรณาการ โดยทรงริเริ่มดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเมื่อพุทธศักราช 2495[2] ทำให้พสกนิกรชาวไทยในทุกภูมิภาคได้รับประโยชน์จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของปวงชนชาวไทย ทำให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ได้ปลูกฝังจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ ตลอดการครองสิริราช-สมบัติ

กิจกรรมการประกวดพูดสุนทรพจน์ภายใต้หัวข้อ “ถวายงานผ่านภาษา : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทช่วยชาติได้อย่างไร” เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สถาบันการศึกษาของชาติ ได้ปลูกฝังให้นิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ ได้ร่วมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผ่านภาษาวรรณศิลป์ “ศิลปะการพูดสุนทรพจน์” โดยเริ่มจัดกิจกรรมขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2560 ซึ่งจัดโดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมหาวิทยาลัยระดับอุมศึกษาต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวดการพูดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระ-เกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยแบ่งเป็น 2 รอบ คือ รอบคัดเลือกระดับภูมิภาค จัดแข่งขันแบ่งเป็น 5 ภูมิภาค คือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง/ปริมณฑล สถาบันในระดับอุดมศึกษา สามารถส่งนิสิตเข้าร่วมการแข่งขันได้ ไม่เกินสถาบันละ 2 คน โดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะคัดเลือกสถาบันระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ในแต่ละภูมิภาคนั้น เป็นเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันรอบคัดเลือกระดับภูมิภาค ซึ่งรอบคัดเลือกระดับภูมิภาค จะมีการกำหนดหัวข้อที่สอดคล้องกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จุดประสงค์เพื่อให้นิสิต นักศึกษา ได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเดิน

---

[2] คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **พลังแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2548), หน้า 153.

ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทในการพัฒนาประเทศชาติ เมื่อได้นิสิต นักศึกษาผู้ผ่านรอบคัดเลือกระดับภูมิภาค ภูมิภาคละไม่เกิน 10 คน จะได้เข้าสู่รอบชิงชนะเลิศ โดยให้นิสิตนักศึกษาผู้เข้ารอบระดับภูมิภาค มาประกวดแข่งขันรอบชิงชนะเลิศ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นทั้งแบบวีดิทัศน์และจากเอกสารบทสุนทรพจน์ของนิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์อุดมศึกษา ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่า นิสิตนักศึกษา ผู้พูดสุนทรพจน์อุดมศึกษาได้มีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ประเภทความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อแสดงมโนทัศน์ของตนเองที่มีต่อพระองค์ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีการใช้ประเภทของความเปรียบเพื่อหมายถึงพระองค์ใน 5 ประเด็น คือ ความเปรียบแบบอุปมา ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ ความเปรียบแบบนามนัย ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน และความเปรียบแบบสัญลักษณ์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล-อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ

4. ขอบเขตของการศึกษา

บทความวิจัยเรื่อง “ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ” มีขอบเขตในการศึกษาจากเอกสาร ดังนี้

1. เอกสาร “ถวายงานผ่านภาษา : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระ-เจ้าอยู่หัว ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543 – 2548 เล่ม 1 รวมจำนวนบทสุนทรพจน์ 28 บท

2. เอกสาร “ถวายงานผ่านภาษา : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรม-

ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2560 เล่ม 2 รวมจำนวนบทสุนทรพจน์ 68 บท

5. ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษา เฉลิมพระเกียรติ” นั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอลักษณะการใช้ถ้อยคำเพื่อเปรียบ “พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร” อันปรากฏในบทสุนทรพจน์ระดับอุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับภาพจน์ที่ระบุว่ามีจำนวน 19 ประเภท ของสมเกียรติ รักษ์มณี[3] และแนวคิดเกี่ยวกับภาพพจน์ที่ระบุว่ามีจำนวน 9 ประเภทของปรีชา ช้างขวัญยืน[4] แต่ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะการใช้ความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความเปรียบแบบอุปมา

ความเปรียบแบบอุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งให้เหมือนหรือคล้ายกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาที่รูปสมบัติหรือลักษณสมบัติเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะการใช้คำเปรียบต่าง ๆ เป็นคำเชื่อม เช่น “กล ดัง ดุจ ประดุจ ประหนึ่ง เล่ห์ ประเล่ห์ เพียง ฤนัด ละม้าย แม้น เหมือน เฉก เช่น เฉกเช่น ราว ราวกับ” เป็นต้น ซึ่งในบทสุนทรพจน์เฉลิมพระเกียรติ นิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ ได้มีการใช้วัจนลีลาเพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** ดังตัวอย่างบทสุนทรพจน์ต่อไปนี้

---

[3] สมเกียรติ รักษ์มณี, **ภาษาวรรณศิลป์**, (กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ, 2551), หน้า 71–98.

[4] ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ภาษา**, (กรุงเทพฯ : พิมพลักษณ์. 2525), หน้า 215–231.

ตัวอย่างที่ 1

พระองค์ทรงเป็นดุจน้ำทิพย์หยาดหยดความสดชื่นให้ พระญาณทัศน์ก้าวไกล**ดุจแสงสว่างส่องนำทางชีวิต** พระราชกรณียกิจ **ดุจผืนแผ่นดิน**ที่รองรับภาระอันหนักหน่วงของทวยราษฎร์ พระราชจริยาวัตร**ดุจลมที่พัดพาให้ปวงประชาร่มเย็น**[5]

ตัวอย่างที่ 2

เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเป็น **ดังมิ่งขวัญกลางดวงใจ** เป็นเทียนชัยส่องในทางมืดมนแม้จะมีภัยพิบัติอาเพศ[6]

ตัวอย่างที่ 3

ธ ประดุจฉัตรทองคุ้มครองหล้า **ดั่งแผ่นฟ้าปกดิน**ถิ่นอาศัย
ทรงดับร้อนผ่อนหนาวผองชาวไทย ล้วนสุขได้ด้วยเดชะพระบารมี[7]

ลักษณะการใช้ความปรียบแบบอุปมาเพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรม-ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** กับสิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ผู้วิจัยพบว่าเป็นการเปรียบกับสิ่งที่มีพลัง คือเปรียบเทียบกับเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น น้ำทิพย์ เทวดา เนื่องจากผู้พูดมีมโนทัศน์ว่าเป็นสิ่งหรือเป็นผู้ที่มีฤทธิ์มีคุณสมบัติพิเศษ เปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น แสงสว่าง ลม ฝน ร่มโพธิ์ ร่มไทร ผืนดิน น้ำ ลม ไฟ แผ่นฟ้า ต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่าและมีพลัง สามารถหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตได้ เปรียบเทียบกับความรู้สึก เช่น พลังของแผ่นดิน หลักชัย มิ่งขวัญ เป็นต้น เพราะมีมโนทัศน์ว่าเป็นศูนย์รวมที่สร้างกำลังใจ เป็นหลักให้ประชาชนเดินไปถึงเส้นชัย และเป็นขวัญกำลังใจให้ประชาชนมีความหวัง เปรียบเทียบกับสิ่งของมีค่า เช่น ฉัตรทอง ฉัตรแก้ว เป็นต้น เพราะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสถานภาพของพระองค์ที่มีเครื่องราชูปโภคเป็นองค์ประกอบความเป็นพระมหากษัตริย์ เปรียบเทียบกับสิ่งของเครื่องใช้ เช่น แผนที่ แสงเทียน เป็นต้น เพราะมโนทัศน์คือการเดินทางที่ต้องมีจุดหมาย การเดินทางที่ต้องมีแสงสว่าง

---

[5] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543–2548**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์–มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549), หน้า 43.

[6] เรื่องเดียวกัน, หน้า 141.

[7] เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

2. ความเปรียบแบบอุปลักษณ์

ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่ง ว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้โดยพิจารณาที่คุณสมบัติมิใช่รูปสมบัติ การใช้ความเปรียบในลักษณะนี้ อาจใช้คำเปรียบได้หลายคำ เช่น “เป็น คือ เท่า เท่ากับ” หรืออาจจะไม่มีคำเปรียบ ก็ได้ ซึ่งในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ นิสิตนักศึกษา ผู้พูดสุนทรพจน์ได้มีการใช้วัจนลีลาเพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลย-เดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง**เป็นธรรมิกราชผู้ยิ่งใหญ่** พระองค์ทรงเป็นดุจน้ำทิพย์หยาดหยดความสดชื่นให้พระญาณทัศน์ก้าวไกล[8]

ตัวอย่างที่ 5

เศรษฐกิจพอเพียง คือน้ำและปุ๋ยที่จะให้ต้นไทยเจริญงอกงามด้วยกิ่งก้านสาขาให้ดอกผลเป็นเศรษฐกิจที่งดงามให้ใบเป็นศาสนธรรมที่ร่มรื่น โดยมี**องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นรากแก้วของแผ่นดิน**[9]

ตัวอย่างที่ 6

เป็นต้นแบบแห่งการเสียสละไม่ละความเพียร เห็นประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน ทรงอุทิศพระองค์เพื่อคงไว้ซึ่งความสุขแห่งทวยราษฎร์ **ทรงเป็นพีระมิดหัวกลับ**ที่แบกรับปัญหาของชาติไว้ที่พระองค์เอง[10]

---

[8] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543–2548**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549), หน้า 43.

[9] เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

[10] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2549–2560**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2562), หน้า 96.

ลักษณะการใช้ความปรียบแบบอุปลักษณ์เพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระ–บรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** เป็นบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ คือเปรียบเทียบพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมหรือประมุขแห่งแผ่นดิน เช่น ธรรมิกราช เป็นต้น เป็นมโนทัศน์ที่มองสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับสถานภาพและพระ–จริยวัตรของพระองค์ เปรียบพระองค์เป็นญาติหรือบุคคลที่ควรเคารพ เช่น พ่อ ครู เป็นต้น เพราะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการปกครอง การดูแล บำบัดทุกข์บำรุงสุข การสอนและปลูกฝังองค์ความรู้ต่าง ๆ เปรียบพระองค์เป็นส่วนสำคัญของพืช เช่น รากแก้ว เป็นต้น เพราะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับหลักยึดหรือความมั่นคงของประเทศและอาณาประชาราษฎร์ เปรียบพระองค์เป็นสมณเพศ เช่น พระ เป็นต้น เพราะมโนทัศน์ด้านความเป็นผู้ประเสริฐกว่าสามัญชน เปรียบพระองค์เป็นสิ่งของที่มีพลัง เช่น ประทีป พลังของแผ่นดิน หลักชัย แสงสว่าง เป็นต้น เพราะมโนทัศน์ที่พระองค์เป็นผู้ชี้นำแนวทาง เป็นผู้สร้างกำลังใจ เป็นหลักยึดให้พสกนิกรได้เดินทางไปสู่ความสำเร็จ และเป็นผู้พระราชทานองค์ความรู้เพื่อการอยู่ดีกินดี เปรียบพระองค์เป็นจุดศูนย์รวมแห่งความศรัทธาด้วยพระจริยวัตรตามทศพิธราชธรรม และเปรียบพระองค์เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญ เช่น พีระมิด เป็นต้น เพราะมโนทัศน์ที่เปรียบพระองค์ผู้มีความสำคัญกับสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญและมีกายภาพคล้ายกับการประกอบพระราชกรณียกิจ

๓. ความเปรียบแบบนามนัย

ความเปรียบแบบนามนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่นหรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งที่แทนนั้น อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์เป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังใช้เปรียบเทียบเพื่อแสดงความแตกต่างที่ชัดเจน ซึ่งในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ นิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ ได้ใช้วัจนลีลาเพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช–มหาราช บรมนาถบพิตร”** ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

สองพระกรรณสดับรับฟังเหตุ **สองพระเนตร**ดูแลคอยแก้ไข**สองพระหัตถ์**แผ่ป้องคุ้มผองภัย **หนึ่งพระทัย**นำกู้ชาติราษฎร์ร่มเย็น[11]

---

[11] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่**

ตัวอย่างที่ 8

ไม่มีความเย็นจากสายฝนฟากฟ้าใดจะเย็นไปกว่าน้ำพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา ไม่มีความมั่นคงจากภูผาใดจะแกร่งไปกว่าพระวิริยะอุตสาหะ ที่ทรงบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่เหล่าทวยราษฎร์ ไม่มีปราการใดจะปกป้องภยันตราย เหนือไปกว่า**ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท**โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม[12]

ตัวอย่างที่ 9

วิทยุมือถือ ภาพของแผนที่ และพร้อมกับพระเสโทที่ไหลตามพระพักตร์ เราชนชาวไทยทุกคนนั้น จะต้องร่วมกันเดินตาม**รอยพระยุคลบาท**เพื่อกอบกู้ชาติไทยของเราให้พบกับความสุขที่ดีได้และจงสวัสดีกับความสุขของเราตลอดไป[13]

ลักษณะความเปรียบแบบนามนัยที่ปรากฏในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระ–เกียรตินั้น นิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ ได้ใช้คำบางคำซึ่งตามรากศัพท์อาจจะเป็นอวัยวะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่นำมาใช้ในบริบทของสุนทรพจน์ สามารถเป็นความเปรียบ “**พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร**” และเป็นที่น่าสังเกตว่าคำที่เป็นนามนัยทั้งหมด ล้วนเป็นคำเรียกอวัยวะในร่างกายหรือสิ่งที่มาพร้อมกับอวัยวะของร่างกาย คือ “พระเนตร พระกรรณ พระหัตถ์ พระทัย พระโอษฐ์ ฝ่ายละอองธุลีพระบาท พระชนม์ชีพ พระยุคลบาท น้ำพระราชหฤทัย” มโนทัศน์ในการใช้คำนามนัยลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงการมองเห็นพระองค์ว่า ทรงตรากตรำพระวรกายทุกภาคส่วนในการประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อพสกนิกรชาวไทย แม้จะเอ่ยถึงอวัยวะส่วนใดก็หมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกคำเพราะทุกภาคส่วน ในพระวรกายของพระองค์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจตลอด 70 ปี แห่งการครองราชย์

4. ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน

ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน หมายถึง การทำสิ่งที่ไม่ใช่คนให้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างคน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ มีอารมณ์สะเทือนใจ หรือให้ภาพที่งดงามเป็นภาษากวี มากกว่าการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระ–

ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ.2543–2548, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549), หน้า 37.

[12] เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

[13] เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

เกียรตินั้น นิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ ได้มีการใช้วัจนลีลาเพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10

> พระจึงมิใช่เพียง**ท้องฟ้าที่เฝ้ามองผืนดินอยู่ไกล ๆ เท่านั้น** หากแต่ใกล้ชิดดังสายน้ำที่ดับทุกข์จากความยากไร้ ฉ่ำเย็นดังสายลมที่สลายภัยแห่งอวิชชาและอบอุ่นดังแสงไฟที่ส่องสว่างสร้างพลังใจให้หนักแน่น[14]

ลักษณะความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานที่ปรากฏในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรตินั้น ผู้วิจัยพบว่าค่อนข้างใช้น้อย เนื่องจากต้องใช้กลวิธี 2 ระดับ คือ สร้างสิ่งที่ไม่มีชีวิตให้มีชีวิตก่อน และสร้างสิ่งนั้นให้หมายถึง **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** อาจจะยากสำหรับผู้เขียนบทและพูดสุนทรพจน์ จึงปรากฏการใช้น้อย คือพบว่ามีเพียงการใช้คำว่า “ท้องฟ้า” เท่านั้น ซึ่งก็เป็นมโนทัศน์ที่มองว่าพระองค์ทรงเป็นนารายณ์อวตารมาจากสวรรค์ นั่นเอง

5. ความเปรียบแบบสัญลักษณ์

ความเปรียบแบบสัญลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งกับสิ่งใดโดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้น เกิดจากการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เช่น สิงโต สิงห์ หมายถึง ผู้มีอำนาจ ตราชู หมายถึง ความยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ นิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ ได้มีการใช้ถ้อยคำเชิงสัญลักษณ์เพื่อเปรียบ **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** ดังตัวอย่างต่อไปนี้

---

[14] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2549–2560**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2562), หน้า 91.

ตัวอย่างที่ 11

แต่การตาม**รอยพระยุคลบาท**คือการปฏิบัติดีทั้งทางด้านความวิริยะอุตสาหะ ความสามัคคี และการทำดีโดยไม่หวังผล นับเป็นโชคดีของพวกเราชาวไทยที่ได้เกิดใต้**พระบรมโพธิสมภาร**ชีวิตร่มเย็นใต้ร่มพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว[15]

ตัวอย่างที่ 12

พระพ่อคือพ่อพระประชาชาติ แดนใดขาดใดแคลนใดแค้นเข็ญ
ยินยอมยากหยัดยืนเยี่ยมยื่นเย็น ร้ายแปลเป็นดีด้วย**พระบารมี**[16]

ตัวอย่างที่ 13

พระปกชาติครองชนพ้นทุกข์เข็ญ พระทรงเป็น**ขวัญประเทศ**วิเศษวิศาล
พระสร้างความประเทืองเรืองโอฬาร พระทรงงานเพื่อแหล่งหล้ามหาชน[17]

ลักษณะการใช้ความปรียบแบบสัญลักษณ์ที่ปรากฏในบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิม-พระเกียรติ ซึ่งนิสิตนักศึกษาผู้พูดสุนทรพจน์ใช้ถ้อยคำที่มีความเปรียบเชิงสัญลักษณ์และคำ ๆ นั้น หมายถึง **“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร”** โดยคำที่มีความเปรียบแบบสัญลักษณ์นี้ อาจจะมีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น “รอยพระยุคลบาท แสงประทีป พระประทีป” ที่มีความหมายในลักษณะการเดินทาง แสงสว่างในที่มืดเพื่อให้ประชาชนได้รู้แจ้งเห็นทางในการประกอบสัมมาอาชีพหรืออาจจะมีลักษณะเป็นนามธรรมที่เกิดจากมโนทัศน์ผู้พูด ที่พูดด้วยความรักและเทิดทูน เช่น “พระบรมโพธิสมภาร พระบารมี พระปัญญาบารมี ขวัญประเทศ พ่อของแผ่นดิน” ซึ่งเป็น

---

[15] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543–2548**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์–มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549), หน้า 40.

[16] เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

[17] สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543–2548**, (กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549), หน้า 137.

มโนทัศน์ด้านการเทิดทูนในสถาบัน มองเห็นพระบุญญาบารมี การเสริมสร้างกำลังใจ และการเป็นภาพแทนของผู้ปกครองสูงสุดภายในบ้าน

6. บทสรุป

ลักษณะความเปรียบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร จากบทสุนทรพจน์ระดับอุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะการใช้ความเปรียบใน 5 ลักษณะ ลักษณะการใช้ความปรียบแบบอุปมา ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดสุนทรพจน์ใช้ความเปรียบ “พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร” กับสิ่งต่าง ๆ คือ เปรียบเทียบกับเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น น้ำทิพย์ เทวดา เป็นต้น เปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น แสงสว่าง แสงเทียน ลม ฝน ร่มโพธิ์ร่มไทร ผืนดิน น้ำ ลม ไฟ แผ่นฟ้า ต้นไม้ เป็นต้น เปรียบเทียบกับความรู้สึก เช่น พลังของแผ่นดิน หลักชัย มิ่งขวัญ เป็นต้น เปรียบเทียบกับสิ่งของมีค่า เช่น ฉัตรทอง ฉัตรแก้ว เป็นต้น เปรียบเทียบกับสิ่งของเครื่องใช้ เช่น แผนที่ เป็นต้น ลักษณะการใช้ความปรียบแบบอุปลักษณ์นั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดสุนทรพจน์ใช้ความเปรียบในหลายลักษณะเช่นกัน คือ เปรียบเทียบพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมหรือประมุขแห่งแผ่นดิน เช่น ธรรมิกราช เป็นต้น ซึ่งความเปรียบในลักษณะนี้มักใช้คำศัพท์ที่มีความหมายตรง สอดคล้องกับไวพจน์ของพระราชา พระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นใหญ่ในประเทศ ผู้ปกครอง ที่มีจำนวน 13 คำศัพท์ ของพระมหาสมปอง มุทิโต[18] เปรียบพระองค์เป็นญาติหรือบุคคลที่ควรเคารพ เช่น พ่อ ครู เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นส่วนสำคัญของพืช เช่น รากแก้ว เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นสมณเพศ เช่น พระ เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นสิ่งของที่มีพลัง เช่น ประทีป พลังของแผ่นดิน หลักชัย แสงสว่าง เป็นต้น เปรียบพระองค์เป็นจุดศูนย์รวมแห่งความศรัทธา เปรียบพระองค์เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญ เช่น พีระมิด เป็นต้น ลักษณะการใช้ความเปรียบแบบนามนัยนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดสุนทรพจน์ใช้ความเปรียบหลายคำ คือ “พระเนตร พระกรรณ พระหัตถ์ พระทัย พระโอษฐ์ ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระชนม์ชีพ พระยุคลบาท น้ำพระราชหฤทัย เป็นต้น ลักษณะเป็นบุคลาธิษฐานที่ใช้คือ “ท้องฟ้า” เป็นต้น และลักษณะความปรียบแบบสัญลักษณ์นั้น ที่ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดสุนทรพจน์ใช้ความเปรียบที่หมายถึงพระองค์ คือ “รอยพระ–ยุคลบาท พระบรมโพธิสมภาร พระบารมี พระประทีป พระปัญญาบารมี แสงประทีป ขวัญประเทศ พ่อของแผ่นดิน” เป็นต้น อันเป็นลักษณะการแปรของคำศัพท์ที่หมายถึงการพูด

[18] พระมหาสมปอง มุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: บริษัท ประยูรวงศ์ พริ้นติ้ง จำกัด, 2547), หน้า 437.

ถึงสิ่ง ๆ เดียวกัน แต่ใช้ศัพท์มากกว่า 1 คำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ[19]

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **พลังแผ่นดินนวมินทรมหาราชา.** กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. 2548.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ภาษา.** กรุงเทพฯ : พิมพลักษณ์. 2525.

ปราณี กุลละวณิชย์และคณะ. **ภาษาทัศนา.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540.

พระมหาสมปอง มุทิโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด. 2547.

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. **ความเปรียบในวรรณกรรมแปลพงศาวดารจีน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2551.

รุ่งภัสสรณ์ ศรัทธาธนพัฒน์. **โวหารภาพพจน์และภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมร้อยแก้วในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2558.

สมเกียรติ รักษ์มณี. **ภาษาวรรณศิลป์.** กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ. 2551.

สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **ถวายงานผ่านภาษา “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2543–2548.** กรุงเทพฯ : สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2549.

_____. **ถวายงานผ่านภาษา เล่ม 2 “ตามรอยพระยุคลบาท ช่วยชาติได้อย่างไร” รวมบทสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ ชิงถ้วยพระราชทาน**

---

[19] ปราณี กุลละวณิชย์และคณะ, **ภาษาทัศนา**, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 17.

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ชนะการประกวดระหว่างปี พ.ศ. 2549-2560. กรุงเทพฯ : สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2562.